

პრობლემური ბანკების საკითხის გადაწყვეტის ანალიტიკური საფუძვლები

დამტკიცებულია საქართველოს
ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის
2002 წლის 28 მარტის
N80 ბრძანებით

(მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო
საბანკო ზედამხედველობისა და რეგულირების
სამმართველოს თანამშრომლებისათვის)

შინაარსი:

1. შესავალი
2. ტერმინთა განმარტებები და განსაზღვრებები
3. იურიდიული უფლებამოსილება
4. ძირითადი მიზნები, ამოცანები და მიდგომები
5. გადაწყვეტის ანალიტიკური საფუძველი და ალტერნატივების შეფასება
6. პრობლემური ბანკების საკითხის გადაწყვეტის შიდაორგანიზაციული საკითხები

პრობლემური ბანკების საკითხის გადაწყვეტის ანალიტიკური საფუძვლები

1. შესავალი

საქართველოს ეროვნული ბანკის ერთ-ერთი მთავარი ფუნქციაა საბანკო სისტემის ლიკვიდურობის, გადახდისუნარიანობის და მყარი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა. ამ მიზნის მისაღწევად საქართველოს ეროვნულ ბანკს მინიჭებული აქვს კომერციული ბანკების ლიცენზირებისა და ზედამხედველობის, აგრეთვე მათი დროებითი ადმინისტრირების და ლიკვიდაციის უფლებამოსილება. შესაბამისად, ეროვნულ ბანკს ეკისრება აგრეთვე პასუხისმგებლობა იმ ბანკების საკითხის გადაწყვეტისთვისაც, რომელთაც გადახდისუნარიანობის ან სხვა მიზეზების გამო უნდა გაუუქმდეთ ლიცენზია.

ასეთ შემთხვევაში საზოგადოებას აინტერესებს და ამავე დროს უფლება აქვს იცოდეს, სათანადოდ ასრულებს თუ არა საქართველოს ეროვნული ბანკი თავის საქმეს, როდესაც რომელიმე კომერციული ბანკი კოტრდება. კომერციულმა ბანკებმა კი უნდა დაინახონ და დარწმუნებული იყვნენ, რომ ეროვნული ბანკი გამოიყენებს მისთვის მინიჭებულ ფართო უფლებამოსილებას მხოლოდ გარკვეულ შემთხვევებში და მიმართავს შესაბამის მოქმედებებს მხოლოდ გარკვეული ბანკების მიმართ. ამ საკითხებზე მსჯელობისას მეტად მნიშვნელოვანია ის, რომ საზოგადოებას ჰქონდეს ამომწურავი ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ღონეს ხმარობს ქვეყნის ცენტრალური ბანკი გადახდისუნარო ბანკების პრობლემების მოსაგვარებლად, როგორია მისი მეთოდები, მიდგომები და რა რაციონალურ მოსაზრებებს ეყრდნობა შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღებისას.

მოცემული საკითხი პირდაპირ არის დაკავშირებული საბანკო სისტემის უსაფრთხო ფუნქციონირებასა და სტაბილურობასთან. ამიტომ სწორი, გონივრული პოლიტიკის გატარება მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ქვეყნის საბანკო სისტემისადმი ნდობის ამაღლებას, რაც ეროვნული ბანკის უპირველესი ამოცანაა. პროცესის გამჭვირვალობა უფრო რეალურს გახდის ამ ამოცანის შესრულებას.

წინამდებარე დოკუმენტი განსაზღვრავს საქართველოს ეროვნული ბანკის პოლიტიკას პრობლემური ბანკების საკითხის გადაჭრასთან დაკავშირებით.

2. ტერმინთა განმარტებები და განსაზღვრებები

ამ დოკუმენტში ტერმინებს აქვს შემდეგი მნიშვნელობა:

პრობლემური ბანკები - ბანკები, რომლებიც საქართველოს ეროვნული ბანკის საბანკო ზედამხედველობისა და რეგულირების სამმართველოს შეფასებით დგანან ლიცენზიის გაუქმების საშიშროების წინაშე შემდეგ მიზეზთა გამო: კომერციულ ბანკს აღარა აქვს საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი ფულადი სახსრებით ფორმირებული საწესდებო კაპიტალის ან საზედამხედველო კაპიტალის მინიმალური ოდენობა ან მან დაკარგა კრედიტორების ნდობა მათ წინაშე თავისი ვალდებულებების შესრულების ნაწილში და აღარ შეუძლია მისთვის მინდობილი აქტივების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, ან კომერციული ბანკი ეწევა ან ეწეოდა ბანკის ფინანსური მდგომარეობისათვის საფრთხის შემქმნელ ან არაჯანსაღ საბანკო პრაქტიკას, რომელმაც შეიძლება მნიშვნელოვანი ზარალი მიაყენოს მის დეპოზიტარებს, ანდა კომერციული ბანკი გადახდისუუნაროა;

გადახდისუუნარო ბანკი - ბანკი, რომლის აქტივები მოცემულ მომენტში ვერ ფარავს მის ვალდებულებებს;

პრობლემური ბანკის საკითხის გადაწყვეტა - ანალიზის საფუძველზე ალტერნატივების შესწავლა, დადგენა და შესაბამისი პრინციპის დაცვით უკეთესი გადაწყვეტილების მიღება და განხორციელება;

უმცირესი დანახარჯით გადაწყვეტა (Least-Cost Resolution) - პრინციპი, როდესაც გადაწყვეტილების მიღების პროცესი დაფუძნებულია ბანკისადმი კანონიერი მოთხოვნის მქონე პირის შესაძლო გასაწევი ხარჯის (ზარალის) მინიმუმაციის მისაღწევად.

3. იურიდიული უფლებამოსილება

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ შესაბამისი ბანკის მიმართ გასატარებელი ღონისძიებების იურიდიული საფუძველია საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“, საქართველოს კანონი „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ და ამ კანონების საფუძველზე საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ შემუშავებული წესები და დებულებები.

4. ძირითადი მიზნები, ამოცანები და მიდგომები

მოსახლეობის სურვილი - შეიტანონ დანაზოგი ბანკში ქვეყნის განვითარების წამყვანი ელემენტია. ნდობა საბანკო სისტემისადმი განსაკუთრებული საფრთხის წინაშე დგება, თუ ბანკების გაკოტრების შემთხვევაში დეპოზიტორები სერიოზულ დანაკარგებს განიცდიან, რაც ფინანსური შუამავლობის განვითარების შემაფერხებელი ფაქტორია. აქედან გამომდინარე, საქართველოს ეროვნული ბანკის მიზანია, შექმნას პრობლემური ბანკების საკითხის გადაწყვეტის ისეთი მოდელი, რომელიც გასაგები იქნება საზოგადოებისათვის, ნათლად დაანახევებს მას, თუ ვისი ინტერესები იქნება დაცული ბანკის გაკოტრების შემთხვევაში, რა ფორმით და რა მოცულობით. აღნიშნული მიზნად ისახავს საბანკო სისტემისადმი ნდობის ამაღლებას.

საქართველოს ეროვნული ბანკის მიზანს ბანკის ლიკვიდაციის შემთხვევაში წარმოადგენს ბანკის კრედიტორების ინტერესების დაცვა მათი დანაკარგების მინიმუმამდე დაყვანის პრინციპიდან გამომდინარე. კრედიტორების ინტერესების დაცვა ხორციელდება ბანკის ლიკვიდაციის პროცესში კანონიერი მოთხოვნებისათვის პრიორიტეტების დადგენით.

აღნიშნული პრიორიტეტები დადგენილია და გარანტირებულია საქართველოს კანონით „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“.

ბანკის ლიკვიდაციის დროს მოთხოვნები, რომელთა საფუძველია გირაო და იპოთეკა, დაკმაყოფილდება შესაბამისი შეთანხმებების პირობების თანახმად (გირაოს და იპოთეკის ღირებულების ფარგლებში), ხოლო ყველა სხვა კანონიერი მოთხოვნა უნდა დაიფაროს შემდეგი თანმიმდევრობით:

- ა) საქართველოს ეროვნული ბანკი და სხვა კრედიტორები, რომელთა მიმართ კომერციულ ბანკს წარმოეშვა ვალდებულება საბანკო საქმიანობის ლიცენზიის გაუქმების შემდეგ;
- ბ) ფიზიკურ პირთა ანაბრები დაუბეგრავი მინიმუმის ასმაგი ოდენობის ფარგლებში;
- გ) ფიზიკურ პირთა ანაბრები, რომლებიც არ არის გადახდილი „ბ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად;
- დ) სხვა ნებისმიერი სახის დეპოზიტი;
- ე) დანარჩენი მოთხოვნები ბანკის მიმართ;
- ვ) საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ გაწეული აუცილებელი და მიზნობრივი ხარჯები. თუ არსებული თანხა საკმარისი არ არის „ბ“, „გ“, „დ“ და „ე“ ქვეპუნქტებში აღნიშნული მოთხოვნების სრულად დაფარვისათვის, მაშინ ყველა შესაბამისი მოთხოვნა უნდა დაიფაროს თანაბარი პროპორციით.

5. გადაწყვეტის ანალიტიკური საფუძველი და ალტერნატივების შეფასება

საქართველოს ეროვნული ბანკი გადაწყვეტილების მიღებისას იყენებს უმცირესი ღირებულების ანალიზს და ეყრდნობა გადაწყვეტილების უმცირესი ღირებულების პრინციპს.

პირველ რიგში, არჩეული პრიორიტეტიდან გამომდინარე, დგინდება მოსახლეობის ანაბრებზე ხარჯების ღირებულება, რომელიც გამოითვლება აქტივების საბალანსო და საბაზრო ღირებულებებს შორის განსხვავების თანხიდან გამომდინარე:

აღნიშნული ხარჯების შეფასება კრედიტორების ცალკეული კატეგორიისათვის ხდება ე. წ. პირდაპირი ლიკვიდაციის ღირებულების დადგენით.

პირდაპირი ლიკვიდაციის ღირებულება დგინდება შემდეგი მეთოდით:

1 მოთხოვნების დასაკმაყოფილებელი თანხა $a' = San$ და გამომდინარეობს აქტივების საბაზრო ღირებულების თანხიდან y .

2 ფიზიკური პირების ანაბრები დაუბეგრავი მინიმუმის ასმაგი ოდენობით

პროპორციული განაწილების პრინციპის შემთხვევაში ყველა კატეგორიის კრედიტორის მოთხოვნა კმაყოფილდება პროპორციის ბაზისის მაჩვენებლიდან გამომდინარე, ანუ $an' = an \cdot (y/a)$.

საქართველოს ეროვნულ ბანკს არჩეული აქვს ფიზიკურ პირთა ხარჯების მინიმუმამდე დაყვანის პრინციპი, ანუ $(a1; a5) = (a1'; a5')$ და, შესაბამისად*:

n-1

* $an' = an$, თუ, რა თქმა უნდა, $y - San > an$

მას შემდეგ, რაც დადგინდება პირდაპირი ლიკვიდაციის ღირებულება ცალკეული კატეგორიის კრედიტორებისათვის, ხდება ასეთივე ღირებულების დადგენა ალტერნატიული გადაწყვეტილებების ცალკეული შემთხვევებისათვის, ანუ ფასდება

ალტერნატიული გადაწყვეტის ღირებულება. აღნიშნული გადაწყვეტების ღირებულებებს შორის განსხვავება არის სწორედ საფუძველი საბოლოო გადაწყვეტის ვარიანტის მიღებისათვის, ანუ, თუ პირდაპირი ლიკვიდაციის ღირებულება მეტია ალტერნატიული გადაწყვეტის ღირებულებაზე, ხდება ამ უკანასკნელის არჩევა. ალტერნატიულ ვარიანტებად შეიძლება განხილულ იქნეს:

ბანკის გაყიდვა დახმარების გარეშე;
იძულებითი შერწყმა;
რესტრუქტურისაცია და შემდგომი გაყიდვა;
აქტივების მიყიდვა და ვალდებულებების გადაცემა მესამე მხარისათვის;
ვალდებულებების აღება მესამე მხარის მიერ;
ვალდებულებების გადახდა მესამე მხარის მიერ;
სხვა ალტერნატივები კონკრეტული შემთხვევიდან გამომდინარე.
კრედიტორებისათვის დანახარჯების უმცირესობის პრინციპიდან გამომდინარე, აირჩევა შესაბამისი ალტერნატივა და ხდება მისი განხორციელება ან ხდება ბანკის პირდაპირი ლიკვიდაცია.

მოცემული ალტერნატივების, აგრეთვე ლიკვიდაციის განხორციელების პირობები და პროცედურები რეგულირდება ეროვნული ბანკის შესაბამისი ნორმატიული დოკუმენტებით.

6. პრობლემური ბანკების საკითხის გადაწყვეტის ორგანიზაციული საკითხები

პრობლემური ბანკების საკითხის გადაწყვეტისათვის ძირითადი პასუხისმგებლობა ეკისრება ეროვნული ბანკის საბანკო ზედამხედველობისა და რეგულირების სამმართველოს.

სამმართველო პასუხისმგებელია შესაძლო გადაწყვეტის სტრატეგიის განსაზღვრისათვის, თითოეული ასეთი სტრატეგიისათვის შეანაზღვრეთ ხარჯების ღირებულების შეფასებისა და პირდაპირი ლიკვიდაციის ხარჯის ღირებულებასთან შედარებისათვის, ბანკის გაყიდვის (მარკეტინგის) სტრატეგიის განსაზღვრისა და საბოლოო შედეგის განჭვრეტისათვის. ანუ საბანკო ზედამხედველობისა და რეგულირების სამმართველო შეისწავლის ყველა ალტერნატივის ღირებულებას, არჩევს მათ შორის უმცირესი დანახარჯის ვარიანტს და ამზადებს შესაბამის წინადადებათა პაკეტს ეროვნული ბანკის ხელმძღვანელობისათვის.

სამმართველოს ამოცანაა პრობლემური ბანკების მდგომარეობის ანალიზი, ბანკების სპეციალური ზედამხედველობისა და რეგულირების უზრუნველყოფა, ზემოქმედების ღონისძიებების განსაზღვრა, გატარება, მონიტორინგი, ბანკების დროებითი ადმინისტრირების პროცესის მართვა და ლიკვიდაციის განხორციელება. სამმართველო აგრეთვე განსაზღვრავს, ადგენს და რეკომენდაციას იძლევა საქართველოს ეროვნული ბანკის სესხების გაცემაზე თუ სხვა დახმარების გაწევაზე ბანკების მიმართ. ასეთი დახმარება უზრუნველყოფილი იქნება მხოლოდ, თუ:

- ა) დახმარების შედეგად წარმოიქმნება ეკონომიკურად ღირებული საბანკო ინსტიტუტი დროის გონივრულ პერიოდში;
- ბ) აღნიშნულის შედეგად ლიკვიდაციის ხარჯი ეროვნული ბანკისათვის უფრო მცირე იქნება.

დახმარება შეიძლება გაეწიოს ბანკს, რომელიც არ პასუხობს ამ მოთხოვნებს, მაგრამ აუცილებელია საბანკო სისტემის სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად.

გადაწყვეტილება ბანკის პრობლემურ ბანკად მიჩნევის შესახებ

ბანკის მიჩნევა პრობლემურ ბანკად ხდება: საბანკო ზედამხედველობისა და რეგულირების სამმართველოს ინსპექტირების განყოფილების მიერ ადგილზე შემოწმების მასალებიდან გამომდინარე და დოკუმენტური ზედამხედველობის განყოფილების მიერ შესაბამისი ანგარიშგებების ანალიზის საფუძველზე.

სპეციალური ზედამხედველობა

მას შემდეგ, რაც საბანკო ზედამხედველობისა და რეგულირების სამმართველო დაადგენს, რომ ბანკი უნდა ჩაითვალოს პრობლემურად, ბანკი ექვემდებარება ზედამხედველობის სპეციალურ (საგანგებო) რეჟიმს. საგანგებო რეჟიმი გულისხმობს ანგარიშგების განსაკუთრებულ რეჟიმში მოქცევას - პერიოდულ ანგარიშგებასთან ერთად განისაზღვრება დამატებითი ინფორმაციის და დოკუმენტაციის ჩამონათვალი, მათი შინაარსი და ფორმები, ტარდება ფინანსური და საერთო მდგომარეობის დეტალური ანალიზი. განსაკუთრებული რეჟიმის შემთხვევაში ეწყობა ეროვნული ბანკის თანამშრომელთა ვიზიტები ბანკში, გამოიყოფა თანამშრომელი ადგილზე ინფორმაციის და დოკუმენტაციის ამოღების/დადასტურების და მოთხოვნილი მოქმედებების ბანკის მხრიდან გატარების მონიტორინგის მიზნით.

ანალიზის საფუძველზე დგინდება (ფასდება) ბანკში დროებითი ადმინისტრაციის დანიშვნის აუცილებლობა;
თუ მისაღებია, ბანკში ინიშნება დროებითი ადმინისტრატორი;
ხდება ბანკის აქტივების სალიკვიდაციო ღირებულების ანალიზი;
დგინდება ეროვნული ბანკისა და ბანკის კრედიტორების ხარჯები, რომლებსაც ისინი გასწევენ ბანკის ლიკვიდაციის შემთხვევაში;
განისაზღვრება ბანკის ლიკვიდაციის ალტერნატივები.
სებ-ისა და კრედიტორებისათვის დანახარჯების უმცირესობის პრინციპიდან გამომდინარე, აირჩევა შესაბამისი ალტერნატივა და ხდება მისი განხორციელება ანდა ბანკის ლიკვიდაცია.

სპეციალური ზედამხედველობის კომისია

პრობლემურ ბანკებთან დაკავშირებით მომზადებულ საკითხებს განიხილავს სპეციალური ზედამხედველობის კომისია. კომისიის შემადგენლობაში შედიან: საბანკო ზედამხედველობისა და რეგულირების სამმართველოს უფროსი, მისი მოადგილეები, ინსპექტირების, დოკუმენტური ზედამხედველობისა და პრობლემური ბანკების განყოფილებების უფროსები.

კომისია განიხილავს მომზადებულ ანალიტიკურ მასალას და ამტკიცებს (იწონებს) შემოთავაზებულ სტრატეგიას. მას შემდეგ, რაც კომისია მოიწონებს ანალიზს და სტრატეგიას, განყოფილება ამზადებს შესაბამის ოფიციალურ წინადადებას ეროვნული ბანკის ხელმძღვანელობისათვის წარსადგენად. ოფიციალური წინადადება უნდა იყოს ამომწურავი და შეიცავდეს უმცირესი დანახარჯების ანალიზს.

წინადადებაში მოცემული უნდა იყოს:

ბანკის პრობლემების აღწერა;
პირდაპირი ლიკვიდაციის ღირებულების ანალიზი;
ალტერნატივების მიმოხილვა, თითოეულ შემთხვევაში ცალკეული კრედიტორების ხარჯების ანალიზის გათვალისწინებით;
ბანკით დაინტერესების გამოვლენის არსებობა და
პრობლემური ბანკის საკითხის გადაწყვეტის კონკრეტული რეკომენდაცია.

მას შემდეგ, რაც ეროვნული ბანკის ხელმძღვანელობა მიიღებს გადაწყვეტილებას წარდგენილი რეკომენდაციის მოწონების თაობაზე, ხდება ამის შესაბამისად განსაზღვრული ღონისძიებების განხორციელება.